

Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία

Τόμ. 2 (2019)

Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Ελλάδα-Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα, Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία», Λαμία 28, 29, 30 Σεπτεμβρίου 2018

Τα βασικά εργαλεία της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής – μορφές εναλλακτικής διπλωματίας

Ευριπίδης Στυλιανίδης

doi: [10.12681/elrie.2446](https://doi.org/10.12681/elrie.2446)

Τα βασικά εργαλεία της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής – μορφές εναλλακτικής διπλωματίας / The main instruments of the Hellenic foreign policy - Forms of alternative diplomacy

Ευριπίδης Στυλιανίδης
Επικ. Καθηγητής Νομικής, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Abstract

This paper analyzes the new international environment, as it is shaped by new threats as well as new international stakeholders, who evolve into subjects of International Law. The study showcases the principal pillars of Greek foreign policy and points out the core matters of Greek national interest.

Greece utilizes several modern, smart foreign policy instruments that stretch beyond traditional political diplomacy, such as: military diplomacy, ecclesiastical diplomacy, cultural and educational diplomacy, parliamentary diplomacy, financial and energy diplomacy as well as international cooperation and aid.

In particular this study reports the results of the use of financial diplomacy regarding to crucial markets of Greek interest, such as the Mediterranean and Black Sea countries, the Balkan countries, as well as other important markets, such as the USA, Russia, China etc.

Finally, this paper points out the geostrategic surplus value of Greece and the need for a consensual, cross-party National Strategic Plan for a consistent and insightful Greek foreign policy.

1. Το νέο διεθνές περιβάλλον

Σ' έναν κόσμο, που αλλάζει ραγδαία και απρόβλεπτα, είναι εξαιρετικά δύσκολο να σχεδιάσεις, να προγραμματίσεις, να αποφασίσεις με σιγουριά και ασφάλεια. Αυτό δεν αφορά πλέον μόνο τα άτομα ή τις επιχειρήσεις. Αφορά κατ' εξοχήν τα κράτη ως υποκείμενα της εξωτερικής πολιτικής και του διεθνούς δικαίου.

Η παγκοσμιοποίηση μεγάλωσε κατ' αρχήν τις αγορές και τον κόσμο. Η τεχνολογία απ' την άλλη τον ξανακατέστησε μικρό. Μπορεί μια τοπική αγορά παραγωγής να πουλά μέσω internet σ' όλη τη γη. Μπορεί ένα τοπικό γεγονός να γίνεται διεθνής είδηση επηρεάζοντας χρηματιστήρια ή γεωπολιτικές ισορροπίες. Την ίδια στιγμή όμως οι τηλεπικοινωνίες, το διαδίκτυο, οι γρήγορες συγκοινωνίες καθιστούν τον πλανήτη ένα οικουμενικό χωριό.

Η διεθνής είδηση ξαναγίνεται τοπική, το ανοιχτό εμπόριο επηρεάζει λόγω τιμών και ποιότητας την τοπική οικονομία, μια φυσική καταστροφή ή ένας πόλεμος επιδρά πάνω στη ζωή και άλλων περιοχών του πλανήτη π.χ. λόγω μαζικής μετακίνησης των πληθυσμών. Μία επιστημονική ανακάλυψη δίνει ώθηση στην έρευνα, που διεξάγεται στην άλλη πλευρά του πλανήτη, διότι τα νέα δεδομένα, που δημιουργεί, καθίστανται βάση νέων προσπαθειών, διότι γρήγορα μαθαίνονται από τους άλλους ερευνητές.

Η ταχύτητα και η κινητικότητα είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της νέας εποχής και αυτό αντανakλάται ακόμα και στην ιεράρχηση του πλούτου, τόσο των κρατών όσο και των εταιρειών ή των φυσικών προσώπων. Παλιότερα οι κάτοχοι των φυσικών πόρων π.χ. της γης, των ενεργειακών πηγών ήταν και οι πιο πλούσιοι. Σήμερα οι πιο πλούσιοι είναι οι κάτοχοι της γνώσης και της

πληροφορίας. Στη λίστα Forbes προπορεύεται ο Bill Gates της Microsoft, όταν πριν λίγα χρόνια κυριαρχούσαν οι Βασιλιάδες ή οι Σεΐχηδες που είχαν το πετρέλαιο.

Παρά τις σημαντικές αυτές αλλαγές, που επαναπροσδιορίζουν τις πολιτικές των κρατών, το κλείσιμο του κύκλου επιβεβαιώνει τη ρήση του μακροβιότερου γερουσιαστή των ΗΠΑ στο ομώνυμο βιβλίο του "All politics is local" (Όλες οι πολιτικές είναι τελικά τοπικές).

2. Νέα συστήματα - Νέοι Διεθνείς Παίκτες

Οι επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, οι αλλαγές στο κλίμα, η μετεξέλιξη των απειλών και των κινδύνων από την τρομοκρατία και τους πολέμους δημιουργούν κατ' αρχήν παντελώς πρωτόγνωρες καταστάσεις στη διεθνή κοινότητα¹.

Μερικά ενδεικτικά παραδείγματα είναι τα εξής:

- Η βελτίωση των ιατρικών επιστημών ανέβασε το μέσο όρο ζωής του ανθρώπου και τον απόλυτο αριθμό του παγκόσμιου πληθυσμού. Χρειάστηκαν 250.000 χρόνια για να φτάσει το 1 δις. κατοίκους η γη, ένας αιώνας για να φτάσει τα 2 δις το 1927 και άλλα 33 χρόνια για να φτάσει τα 3 δις. Το 1999 ο πληθυσμός ξεπέρασε τα 6 δις και το 2050 υπολογίζεται ότι η γη θα κατοικείται από 9 δις ανθρώπους. Σε άλλα κράτη η αύξηση είναι ραγδαία π.χ. το 1970 η Νιγηρία είχε 57 εκ. κατοίκους ενώ το 2050 υπολογίζεται ότι θα φτάνει τα 389 εκ. δηλαδή όσα οι Η.Π.Α σήμερα. Αντίθετα αλλά κράτη φθίνουν ραγδαία εξαιτίας της υπογεννητικότητας, μέσα σε αυτά και η Ελλάδα. Το 2000 η Ευρώπη είχε τον ίδιο πληθυσμό με την Υποσαχάρια Αφρική ενώ το 2050 υπολογίζεται ότι η Αφρική, θα έχει τριπλάσιο.

Η υπογεννητικότητα και η γήρανση του πληθυσμού έχουν άμεση επίπτωση στην εθνική ασφάλεια, στο ασφαλιστικό σύστημα, στην οικονομία, στην προοπτική ενός έθνους.

- Οι τοπικοί πόλεμοι ή οι φυσικές καταστροφές δημιουργούν τις μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών, σαν αυτές που βιώνουμε στην Ελλάδα και την ΕΕ από τη Συρία, το Ιράκ, τη Β. Αφρική τα τελευταία χρόνια.

Το μεταναστευτικό μεταβάλλει ραγδαία τη σύνθεση των κοινωνιών δημιουργώντας ένα νέο απρόβλεπτο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον.

- Ένα παγκοσμιοποιημένο προϊόν της κρίσης είναι και οι ασύμμετρες απειλές, η διεθνής τρομοκρατία, το παγκόσμιο ηλεκτρονικό ή φυσικό οργανωμένο έγκλημα, που αποτελεί μια νέα απειλή όχι μόνο για την ασφάλεια και την ειρήνη αλλά και για την ίδια τη Δημοκρατία.

Η παγκοσμιοποίηση των προβλημάτων και των απειλών απαιτεί διεθνείς λύσεις και οι διεθνείς λύσεις προαπαιτούν πολυεπίπεδες διεθνείς συνεργασίες. Κανένα κράτος -όσο ισχυρό και αν είναι- δεν μπορεί από μόνο του να πετύχει αυτόν τον στόχο².

Αυτή η δυσκολία μεγαλώνει και συχνά περιπλέκεται από το γεγονός ότι σταδιακά εμφανίζονται ως ισχυρά υποκείμενα εξωτερικής πολιτικής Μη Κρατικές Οντότητες, που σε παλαιότερες εποχές ίσως φώλιαζαν μέσα στα κράτη.

Για παράδειγμα πολυεθνικές επιχειρήσεις, που λόγω της συγκέντρωσης πλούτου, γνώσης ή επιρροής μπορούν να υπερτερούν του κράτους ή ακόμα και να το χειραγωγούν, χωρίς να υπακούουν σε κανόνες.

Οι Διεθνείς Μ.Κ.Ο., που ισχυροποιούν την επιρροή τους, προσδιορίζοντας ακόμα και τις διεθνείς εξελίξεις. Η μόνη απάντηση, που μπορεί να δοθεί απ' τα κράτη, είναι η επιβολή διεθνών κανόνων ή

¹ The economist (2012). *Ο κόσμος το 2050. Μεγάλες αλλαγές. Μεγάλες προκλήσεις*, εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.

² Μπρεδήμας Α. & . Κυριακόπουλος Γ. (2016). *Δίκαιο Διεθνών Οργανισμών*. Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

πολιτικών μέσα από τους διεθνείς οργανισμούς. Κανόνων που θα προστατεύουν κατ' ελάχιστον τα συμφέροντα των λαών και των εθνών, εκτός από τη διεθνή ασφάλεια και την ειρήνη.

Σ' αυτό το περίπλοκο και πολυεπίπεδο διεθνές παιχνίδι, η πολιτική και εναλλακτική διπλωματία καθίσταται πολύτιμο εργαλείο για την προστασία των εθνικών μας συμφερόντων.

Γι' αυτό έχει νόημα να είναι σύγχρονα οργανωμένα και ξεκάθαρα προσανατολισμένα, όχι μόνο όσον αφορά τα βασικά ανοιχτά εθνικά μας ζητήματα αλλά και την θέση μας ως προς τα παγκόσμια θέματα, πάνω στα οποία οφείλουμε να έχουμε μορφοποιημένες απόψεις και στέρεες συμμαχίες³.

3. Οι βασικοί προσανατολισμοί και τα κύρια εθνικά ζητήματα της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής

Η Ελλάδα βιώνει την μακρύτερη περίοδο ειρήνης, σταθερότητας και δημοκρατίας στην ιστορία της. Πάρα το γεγονός ότι βρίσκεται στην καρδιά της μεγαλύτερης οικονομικής κρίσης από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι σήμερα, παραμένει ένα επιτυχημένο παράδειγμα κράτους, που ξεκίνησε ως "Ψωροκώσταινα" (φτωχό και διαλυμένο) και εξελίχθηκε γρήγορα σε μια απ' τις 30 πιο ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου (ΑΕΠ, βιοτικό επίπεδο, αναπτυξιακό προφίλ κλπ).

Συμμετέχει στο σκληρό πυρήνα της ΕΕ, είναι μέλος του ΝΑΤΟ, διετέλεσε σχετικά πρόσφατα Μη Μόνιμο Μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και πρωταγωνιστεί σε μια σειρά Εξειδικευμένων ή Περιφερειακών Οργανισμών π.χ. Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΟΣΑ (DAC), ΟΣΕΠ, Οργανισμός Συνεργασίας για την Νοτιοανατολική Ευρώπη κλπ.

Σταθερός στόχος της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής από το 1974 μέχρι σήμερα είναι η πολυμερής, δηλαδή προς όλες τις πλευρές, και πολυεπίπεδη, δηλαδή σε όλα τα θεματικά πεδία, εξωτερική πολιτική⁴.

Η Ελλάδα πατά σταθερά στη Δύση, απλώνει όμως πειστικά το χέρι προς την Ανατολή δημιουργώντας σχέσεις αξιοπιστίας με τρίτα κράτη, οι οποίες λειτουργούν ως γέφυρες συνεργασίας με τις παραδοσιακές συμμαχίες, στις οποίες με συνέπεια ανήκει.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι:

Ο σταθεροποιητικός ρόλος της Ελλάδας στα Δ. Βαλκάνια

Ο διαμεσολαβητικός ρόλος ανάμεσα σε ΕΕ και Τουρκία κατά την Ευρωπαϊκή προσπάθεια της δεύτερης

Το ενεργειακό και εμπορικό άνοιγμα στη Ρωσία

Η συνεργασία με την Κινέζικη αγορά (πολιτική Ζωνών και Δρόμων)

Η βελτίωση των σχέσεων με τα Αραβικά κράτη την ώρα μάλιστα που καθίσταται στρατηγικής σημασίας η συνεργασία με το Ισραήλ.

Μέσα σ' αυτήν την πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων, η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική επιδιώκει να τοποθετήσει στρατηγικά την Ελλάδα διορατικά και υπεύθυνα στη σωστή θέση και συμμαχία ως προς τις διεθνείς εξελίξεις και ισορροπίες. Ωστόσο πρόταγμα της παραμένουν κάποια βασικά ζητήματα, που σχετίζονται με τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας, την ασφάλεια και την ισχύ της στην περιοχή.

³ Jackson R. & Sorensen G. (2006). *Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, εκδόσεις Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 1, Gutenberg, Αθήνα.

Κουλουμπής, Θ. (1995). *Διεθνείς Σχέσεις: Ισχύς και Δικαιοσύνη*. Εκδόσεις Παπαζήση.

Χουλιάρης, Α. (2004). *Γεωγραφικοί μύθοι της διεθνούς πολιτικής*. Εκδόσεις Ροές.

Σβολόπουλος, Κ. (2008). *Διεθνείς Σχέσεις*. Εκδόσεις Παπαζήση.

Νάσκου – Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ. & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2015). *Διεθνείς Οργανισμοί*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

⁴ Μαλλιάρης, Α. (2016). *Οράματα και Χίμαιρες. Διαδρομές ενός Διπλωμάτη*. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Τα κύρια αυτά εθνικά ζητήματα είναι:

α) Το Κυπριακό ζήτημα⁵.

β) Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις⁶.

(Αιγαίο, ΑΟΖ7 - Δίκαιο της θάλασσας, FIR Αθηνών)

γ) Το Μακεδονικό ζήτημα

δ) Το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα

ε) Η Συνθήκη της Λοζάνης σε σχέση με τη Θράκη και την Ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου⁸.

Καθένα απ' αυτά είναι μια ξεχωριστή μελέτη. Όλα μαζί όμως είναι η απαραίτητη γνωστική και εμπειρική βάση, που πρέπει να διαθέτει όχι μόνο ένας Έλληνας διπλωμάτης αλλά ο κάθε υπεύθυνος Έλληνας πολιτικός, δημοσιογράφος, ακαδημαϊκός, τεχνοκράτης, επιχειρηματίας, αν είναι δυνατόν και ο κάθε Έλληνας πολίτης.

4. Τα βασικά εργαλεία της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής

Η πολυμορφία των υποκειμένων άσκησης εξωτερικής πολιτικής (κράτη, διεθνείς οργανισμοί, πολυεθνικές εταιρείες, ΜΚΟ, φυσικά πρόσωπα) και η ποικιλία των θεματικών πεδίων της διπλωματίας (πολιτική, στρατιωτική, εκπαιδευτική, πολιτιστική, περιβαλλοντική, ενεργειακή, κλπ.) υποχρεώνουν το Υπουργείο Εξωτερικών, που έχει την κεντρική ευθύνη και τον εθνικό συντονισμό της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής να διαμορφώσει τους ανάλογους μηχανισμούς, τα απαραίτητα εργαλεία, τις μεθόδους και φυσικά τις θέσεις της Ελλάδας για κάθε θέμα.

Αυτή η διαθεματικότητα οδηγεί στη στενότερη συνεργασία του ΥΠΕΞ με τα αρμόδια Υπουργεία ή τους φορείς, που παρακολουθούν ειδικότερα θέματα. Για το λόγο αυτό συχνότατα από την διπλωματική υπηρεσία διατίθενται στελέχη στο Γραφείο Πρωθυπουργού, στην Προεδρία της Δημοκρατίας και σε αρκετούς Υπουργούς, που συμβουλεύουν, ώστε οι επιμέρους θεματικές πολιτικές σε διεθνές επίπεδο να είναι εναρμονισμένες με την Εθνική Στρατηγική.

Το αντίστροφο συμβαίνει συνήθως στις Μόνιμες Αντιπροσωπείες, όπου τα Υπουργεία διαθέτουν υψηλόβαθμα στελέχη για να ενημερώνουν και να βοηθούν τον επικεφαλής διπλωμάτη για ζητήματα της αρμοδιότητάς τους.

Η αναγκαιότητα διαθεματικής συνεργασίας δημιούργησε σταδιακά το εργαλείο της εξειδικευμένης, θεματικής διπλωματίας και το ΥΠΕΞ για να μπορεί να την υπηρετήσει ανέπτυξε τις ανάλογες διευθύνσεις και υπηρεσίες.

Ο επικεφαλής Υπουργός πλαισιώθηκε από Αναπληρωτές Υπουργούς και Υφυπουργούς ή Γενικούς Γραμματείς, που ανέλαβαν την παρακολούθηση συγκεκριμένων πεδίων π.χ. πολιτικά ζητήματα, Ευρωπαϊκά θέματα, εκκλησιαστική, οικονομική, ενεργειακή, αναπτυξιακή κ.λπ. διπλωματία.

Τα πιο αντιπροσωπευτικά και συνήθη είδη θεματικής διπλωματίας είναι τα εξής:

Πολιτική διπλωματία

⁵ Συρίγος, Α. (2005). *Σχέδιο Ανάν, οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

⁶ Συρίγος, Α. (2015). *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*. εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

⁷ Στυλιανίδης, Ε. (2011). ΑΟΖ: Η γαλάζια γραμμή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. *Φιλελεύθερη Έμφαση, Τεύχος* 47, σ. 6-14.

⁸ Στυλιανίδης Ε. (2016). *Θράκη: Το επόμενο βήμα....* Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.

Στρατιωτική διπλωματία

Εκκλησιαστική διπλωματία

Πολιτιστική/Εκπαιδευτική διπλωματία - Η δύναμη της γλώσσας

Κοινοβουλευτική διπλωματία

Οικονομική και ενεργειακή διπλωματία

Αναπτυξιακή Συνεργασία και βοήθεια (Hellenic Aid)

4.1. Πολιτική διπλωματία

Η παραδοσιακή διπλωματία αναφέρεται κυρίως σε πολιτικά διμερή, πολυμερή ή διεθνή ζητήματα. Προωθεί τις Ελληνικές θέσεις στα εθνικά θέματα. Εργάζεται για την ανάπτυξη διμερών ή πολυμερών σχέσεων με άλλα κράτη συνεπικουρώντας τις πρωτοβουλίες της πολιτικής ηγεσίας. Αντιπροσωπεύει την Ελλάδα στους διεθνείς, τους περιφερειακούς και τους εξειδικευμένους οργανισμούς.

Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν οι διπλωμάτες, οι οποίοι παρακολουθούν συστηματικά τις εξελίξεις σε κάθε γωνιά του πλανήτη και ενημερώνουν το κέντρο μέσα από τις πρεσβείες, τα προξενία και τις αντιπροσωπείες, προκειμένου να αναλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων της χώρας.

4.2. Στρατιωτική διπλωματία

Είναι ένα εξειδικευμένο είδος διπλωματίας, που υπηρετείται κυρίως από στελέχη του Υπουργείου Άμυνας αλλά και του Λιμενικού Σώματος, όταν πρόκειται για θέματα της αρμοδιότητάς τους.

Οι στρατιωτικοί ακόλουθοι συμμετέχουν συχνά ως εκπρόσωποι της Ελλάδας σε Οργανισμούς, που σχετίζονται με την Ασφάλεια και την Άμυνα της χώρας, όπως το ΝΑΤΟ ενισχύοντας την παρουσία και την συνεργασία της χώρας με τους συμμάχους της. Πλαισιώνουν αρκετές διπλωματικές αντιπροσωπείες για να ενημερώνονται για θέματα της αρμοδιότητάς τους. Λαμβάνουν μέρος σε ειρηνευτικές αποστολές και σε αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας. Συνεργάζονται με φίλες χώρες προάγοντας την ασφάλεια, την ειρήνη και την γεωπολιτική υπεραξία της Ελλάδας. Συχνά αναλαμβάνουν και ηγετικές θέσεις σε διεθνείς στρατιωτικούς σχηματισμούς ή δομές του ΝΑΤΟ ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.3. Εκκλησιαστική διπλωματία

Η υπεραξία αυτού του τομέα αποτυπώνεται και στη δομή του ΥΠΕΞ, όπου ένας Υφυπουργός διατηρεί πάντα αυτή την αρμοδιότητα αποκλειστικά. Η Ελληνική επιρροή στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, στα υπόλοιπα περιφερειακά Πατριαρχία Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων, Αντιοχείας, καθώς και στις Εκκλησίες της Ελλάδας και των άλλων χωρών π.χ. Αλβανίας, ΗΠΑ, Γερμανίας, Αυστραλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας, Αυστρίας κλπ., δημιουργεί την ανάγκη Εθνικής στρατηγικής και συντονισμού των ενεργειών με τη μητρόπολη.

Στόχος αυτής της διπλωματίας είναι η διατήρηση της επαφής της Μητρόπολης με τους απανταχού Ορθόδοξους Έλληνες, η ανάπτυξη σχέσεων με τις ομόδοξες Εκκλησίες, η βελτίωση σχέσεων με ετερόδοξες Εκκλησίες, η αξιοποίηση του διεθνούς αυτού δικτύου και της επιρροής του για την ενίσχυση της διεθνούς θέσης της χώρας, την προώθηση των εθνικών μας δικαιών και συμφερόντων, την ανάπτυξη του προσκυνηματικού τουρισμού, τη συσπείρωση και την ενότητα του Οικουμενικού Ελληνισμού, την προστασία της γλώσσας, της παράδοσης και της πολιτιστικής μας ταυτότητας.

Η Εκκλησιαστική διπλωματία είναι ένα αφανές αλλά πανίσχυρο εργαλείο στα χέρια της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής. Αποδείχθηκε συχνά τόσο από το ρόλο που εκλήθη να διαδραματίσει με τη συμπαράσταση της Δύσης στην Ανατολή το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, όσο

και με τις αποτελεσματικές παρεμβάσεις των περιφερειακών Εκκλησιών για τα εθνικά μας θέματα, όπως της Αρχιεπισκοπής Ορθοδόξων των ΗΠΑ.

4.4. Πολιτιστική/ Εκπαιδευτική διπλωματία - Η δύναμη της γλώσσας

Συχνά αναφέρεται ότι η δύναμη της Ελλάδας είναι η Παιδεία και ο Πολιτισμός της⁹. Αυτό ισχύει, όταν αναδεικνύεται και χρησιμοποιείται έξυπνα μέσα από την άσκηση θεματικής διπλωματίας. Την ευθύνη εκτός απ' το ΥΠΕΞ έχουν τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού, τα οποία πλαισιώνουν με εκπαιδευτικούς ή πολιτιστικούς Ακολούθους διπλωματικές αντιπροσωπείες ή μόνιμες αντιπροσωπείες διεθνών οργανισμών.

Κατά το σχολικό έτος 2008 -2009 το Υπουργείο Παιδείας διέθεσε 2.153 εκπαιδευτικούς στο εξωτερικό για να καλύψουν τις ανάγκες 2.514 σχολικών μονάδων. Ενισχύθηκαν 106 έδρες Ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού σε πανεπιστήμια σ' όλο τον κόσμο. Ανανεώθηκαν μορφωτικά προγράμματα με άλλες χώρες π.χ. Τουρκία, Χιλή και προωθήθηκαν διμερείς μορφωτικές συμφωνίες π.χ. Ρωσία, Νιγηρία, Κουβέιτ, Γαλλία κλπ. Δημιουργήθηκαν διεθνή μεταπτυχιακά στην Ελλάδα για την προσέλκυση ξένων φοιτητών και διοργανώθηκαν σειρά πολιτιστικών εκδηλώσεων μετά την επιτυχή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στόχος της εκπαιδευτικής διπλωματίας υπήρξε η συντήρηση της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας στους ομογενείς και η διάδοση της πρώτης σε ξένους, με επιδίωξη τη δημιουργία ενός νέου ισχυρού Φιλελληνικού Δικτύου, που θα βοηθήσει στην ενίσχυση των διεθνών σχέσεων, την αύξηση του τουρισμού και των οικονομικών συναλλαγών και φυσικά την προώθηση των εθνικών μας θέσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μεγάλες χώρες, όπως η Γαλλία, χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής, έχοντας δημιουργήσει ακόμα και διεθνή οργανισμό, όπως η Γαλλοφωνία.

Την ίδια δυνατότητα έχει η Ελλάδα, αν σκεφθεί κανείς ότι υπάρχει ακόμα και σήμερα ένα ισχυρότατο ουμανιστικό ρεύμα, που επιλέγει τη διδασκαλία των Ελληνικών ως βάση, όπως πρόσφατα έπραξε η κυβέρνηση Μακρόν στα σχολεία της Γαλλίας, ανταποκρινόμενη στο πιεστικό αίτημα των Γάλλων διανοουμένων.

Η Ελληνική ηγεσία οφείλει να κατανοήσει ότι η προώθηση και η διεθνής δημόσια χρήση της Ελληνικής γλώσσας είναι δύναμη, που πρέπει όχι να καταργηθεί - όπως συχνά επιλέγουν οι ηγέτες μας -, αλλά να συμπληρωθεί από την πολυγλωσσία των Ελλήνων.

Σημαντική παράμετρος εκπαιδευτικής διπλωματίας θα μπορούσε να αποτελέσει και η απελευθέρωση της ελληνικής αγοράς από το κρατικό μονοπώλιο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος.

Η λειτουργία Ιδιωτικών Πανεπιστημίων ή Μικτών Πανεπιστημίων (ΣΔΙΤ) στην Ελλάδα θα καθιστούσε αυτομάτως τη χώρα Διεθνές Εκπαιδευτικό Κέντρο. Θα προσέλκυε χιλιάδες ξένους φοιτητές, κάτι που θα δημιουργούσε ένα ισχυρό παγκόσμιο δίκτυο φιλελληνισμού, εκπαιδευτικής διπλωματίας, οικονομικής εξωστρέφειας και αμφίδρομης ανταλλαγής τεχνογνωσίας, που θα μετέφεραν στην Ελλάδα οι διαπρεπείς Έλληνες επιστήμονες του εξωτερικού και όχι μόνον.

4.5. Κοινοβουλευτική διπλωματία

Ασκείται από το Εθνικό Κοινοβούλιο δια των Βουλευτών με τη βοήθεια του ΥΠΕΞ. Τεχνικά τη συντονίζει ένας διπλωματικός σύμβουλος, που διατίθεται στον Πρόεδρο της Βουλής. Στοχεύει στο να δημιουργεί παράλληλες σχέσεις με άλλα κράτη, εκτός από τις διακυβερνητικές και πρόσθετες

⁹ Στυλιανίδης, Ε. (2011). *Όλα είναι θέμα παιδείας. Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικής Νομοθεσίας. Έργο 2007-2009*. Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.

γέφυρες με διεθνείς οργανισμούς, όπως το NATO, το συμβούλιο της Ευρώπης, ο ΟΣΕΠ κ.α., ώστε να ενημερώνονται διά των Βουλευτών οι λαοί.

Η κοινοβουλευτική διπλωματία λειτουργεί με τις διμερείς κοινοβουλευτικές επιτροπές φιλίας και με τις κοινοβουλευτικές επιτροπές διεθνών οργανισμών. Και οι δύο δεν έχουν αποφασιστικό ρόλο. Συμβάλλουν, όμως, στην ανταλλαγή πληροφοριών, στην ανάπτυξη σχέσεων, στη διαμόρφωση θέσεων και στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών. Η κοινοβουλευτική διπλωματία μπορεί να συμβάλει συμπληρωματικά ή και καθοριστικά στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων, όταν ασκείται συντονισμένα, με συνέχεια και συνέπεια, διότι τότε οι Βουλευτές ενισχύουν την επιρροή τους στις τελικές αποφάσεις όχι μόνο διαπροσωπικά αλλά και μέσα από τις πολιτικές ομάδες, στις οποίες ανήκουν.

4.6. Οικονομική και Ενεργειακή διπλωματία

Είναι από τους καθοριστικότερους τομείς άσκησης εξωτερικής πολιτικής, ιδιαίτερα μετά την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Για το λόγο αυτό συντονίζεται από αρμόδιο κατ' αποκλειστικότητα Υφυπουργό Εξωτερικών με τη βοήθεια κάθε φορά του συναρμόδιου Υπουργείου π.χ. Οικονομίας, Ανάπτυξης, Τουρισμού, Ενέργειας, Αγροτικής Ανάπτυξης κλπ¹⁰.

Σε επίπεδο διπλωματικής αποστολής ή αντιπροσωπείας το κεντρικό ρόλο δίπλα στον Πρέσβη διαδραματίζει ο Οικονομικός και Εμπορικός Ακόλουθος (OEY), που είναι εξειδικευμένο ανώτατο στέλεχος με διπλωματικό status¹¹.

Μετά το 2005 εκτός από την αρμόδια Β' Γενική Διεύθυνση στο ΥΠΕΞ λειτουργεί και το νέο ηλεκτρονικό διαδικτυακό Portal AGORA, που παρέχει εύκολη, γρήγορη και έγκυρη πληροφόρηση στις εξωστρεφείς Ελληνικές επιχειρήσεις για τις διεθνείς αγορές - στόχους.

Οι στόχοι της οικονομικής διπλωματίας είναι¹²:

Η αύξηση των εξαγωγών

Η διευκόλυνση των διμερών και διεθνών επιχειρηματικών συνεργασιών

Η προσέλκυση επενδύσεων

Η στήριξη της διεθνούς επιχειρηματικότητας των Ελλήνων με στόχο τα ανταποδοτικά οφέλη για την εθνική οικονομία και την εξωτερική πολιτική της χώρας.

Η στρατηγική της Ελλάδας, όπως διαμορφώθηκε πριν την κρίση, από το 2004 και μετά αποτυπώθηκε με πέντε μεγάλα ανοίγματα:

Στη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή και τον Αραβικό Κόσμο

Στην Τουρκία

Στις χώρες του Ευξείνου Πόντου¹³

Στα Βαλκάνια¹⁴

Στις μεγάλες διεθνείς αγορές (ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Ινδία, Βραζιλία κ.λπ.)

¹⁰ Σκλιάς, Π. (2011). *Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

¹¹ Μαρκεζίνης, Β. (2009). *Επικοινωνιακή Διπλωματία και Διπλωματία Βάθους*. Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.

¹² Ξυδάκης, Ν., Βενιζέλος, Ε. & Μούτσουλος, Β (2016). Που βαδίζεις το Υπουργείο Εξωτερικών. Οι επιλογές για ΕΕ, Τουρκία, Βαλκάνια, Ρωσία. *Περιοδικό Foreign Affairs The Hellenic Edition*, Αύγουστος-Σεπτέμβρης.

¹³ Στυλιανίδης, Ε. (2006). *Τα νέα πεδία της Ελληνικής οικονομικής διπλωματίας. Παρεμβάσεις για την Ελλάδα της εξωστρέφειας*. Ειδική ετήσια έκδοση: Forum Αγορά Ιδεών.

Στυλιανίδης, Ε. (2004). Η Ελληνική Προεδρία στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Εύξεινου Πόντου, ΟΣΕΠ. *Περιοδικό: Φιλελεύθερη Έμφαση*, τεύχος 21, Αθήνα.

¹⁴ Stylianidis, E. The future of Europe and the projects of Southeastern Europe. Στο Arvanitopoulos, C., Bitsiou, K. & Lamers B. (eds) *EU Integration and the Future of Southeastern Europe*, Constantinos Karamanlis Institut for Democracy- Konrad Adenauer Foundation, Εκδόσεις I. SIDERIS.

4.6.1. Μεσόγειος

Στη Μεσόγειο το ελληνικό άνοιγμα σηματοδοτήθηκε απ' την επίσκεψη του Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή στην Αίγυπτο. Αμέσως μετά το ΥΠΕΞ διοργάνωσε στην Αθήνα το πρώτο Διακυβερνητικό, Επενδυτικό και Αναπτυξιακό συνέδριο (3-5/2/2005) με την συμμετοχή εκπροσώπων 17 κυβερνήσεων, 450 επιχειρήσεων της περιοχής και σημαντικών διεθνών χρηματοπιστωτικών Οργανισμών (World Bank, EBRD, EIB, African Development Bank, κλπ). Κατά την διάρκεια του συνεδρίου ανακοινώθηκαν από το Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών νέα χρηματοδοτικά εργαλεία (Femip Trust Fund), που θα στηρίζουν και την ελληνική επιχειρηματικότητα στη Μεσογειακή αγορά. Ο προγραμματισμός προέβλεπε Μικτές Διυπουργικές Επιτροπές, και επιχειρηματικές αποστολές στις Αραβικές και τις Μεσογειακές χώρες.

Δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στην αναθέρμανση της παραδοσιακά φιλικής σχέσης με τον Αραβικό Κόσμο και γενικότερα τη Μεσογειακή Αγορά μέσα από την διοργάνωση διμερών επαφών, Μικτών Διυπουργικών Επιτροπών (Μ.Δ.Ε.) καθώς και επιχειρηματικών αποστολών.

Παράλληλα άρχισε να οικοδομείται μία νέα στρατηγική σχέση με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Κύπρο με σημαντικές προεκτάσεις στην ενεργειακή συνεργασία. Παρ' ότι αυτή η πολιτική διαταράχθηκε στη συνέχεια από την "αραβική άνοιξη", τον πόλεμο στη Συρία και τις αλλαγές κυβερνήσεων στην Αίγυπτο, ξαναβρήκε το βηματισμό της την τελευταία περίοδο ενισχύοντας το ρόλο της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο.

4.6.2. Τουρκία

Η επίσκεψη του ΥΠΕΞ Πέτρου Μολυβιάτη το 2004 στην Τουρκία και αργότερα της Ντόρας Μπακογιάννη και η συνάντηση των Πρωθυπουργών, Κώστα Καραμανλή και Ταγίπ Ερντογάν στους Κήπους, σηματοδότησαν μια νέα αρχή στις διμερείς οικονομικές σχέσεις με την ενδιαφέρουσα γειτονική τουρκική αγορά. Η τρίτη Μ.Δ.Ε., που ολοκληρώθηκε στην Αθήνα το καλοκαίρι του 2005, οδήγησε στην συνυπογραφή ενός σημαντικού Πρωτοκόλλου, που βάζει νέες βάσεις για την περαιτέρω συνεργασία. Βάσει του Πρωτοκόλλου αυτού προβλέπονταν η διευκόλυνση από τουρκικής πλευράς των ελληνικών εξαγωγών μέσα απ' την αντιμετώπιση γραφειοκρατικών και άλλων δυσκολιών. Σε αυτήν την κατεύθυνση άλλωστε συνέβαλε και η υπογραφή συμφωνίας που επετεύχθη μεταξύ του ελληνικού ΕΛΟΤ και του τουρκικού κέντρου Τυποποίησης. Το πρωτόκολλο προέβλεπε επίσης για πρώτη φορά την κατασκευή δεύτερης γέφυρας στον Έβρο ως συνέχεια της Εγνατίας οδού, απόφασης που προωθήθηκε στη συνέχεια και υπεγράφη απ' τους Υπουργούς Εξωτερικών Ελλάδας - Τουρκίας, την αναβάθμιση της σιδηροδρομικής σύνδεσης μεταξύ Θεσσαλονίκης - Κωνσταντινούπολης, τη δρομολόγηση ακτοπλοϊκής γραμμής μεταξύ Αλεξανδρούπολης, Μαρώνας, Σαμοθράκης, Ίμβρου, Αίνου, Τσανάκαλε και Δαρδανελίων και τη διευκόλυνση άλλων συνδέσεων στο Αιγαίο καθώς και την συνεργασία των δύο EOMEX. Επίσης ενθάρρυνε την βιομηχανική συνεργασία και τη δημιουργία joint venture εταιριών, ελληνικών και τουρκικών συμφερόντων.

Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής άρχισαν να φαίνονται από τα στατιστικά στοιχεία για το πρώτο 7μηνο του 2005, σύμφωνα με τα οποία η Ελλάδα παρουσιάζει για πρώτη φορά μετά από αρκετά χρόνια 23% άνοδο των εξαγωγών και 21% περίπου μείωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο με την Τουρκία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλα η Ελλάδα αναπτύχθηκε και επενδυτικά στην Τουρκική αγορά. Πάνω από 46 ελληνικές επιχειρήσεις έναντι 10 τούρκικων στην Ελλάδα, επένδυσαν αρχικά πάνω από 65 εκατομμύρια δολάρια. Για πρώτη φορά υπεγράφη συμφωνία συνεργασίας της TURK TELECOM με την OTE GLOB στην Τουρκία, ενώ ελληνική κινητικότητα εμφανίστηκε και στην Τουρκική Τραπεζική αγορά. Είναι βέβαιο ότι η στήριξη από την Ελλάδα του Ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας συνέβαλε καθοριστικά στην βελτίωση των διμερών σχέσεων, με θετικές επιπτώσεις και στην ανάπτυξη εμπορικών και επιχειρηματικών συνεργασιών. Αλλά και

αντιστρόφως, η ισχυροποίηση των διμερών οικονομικών σχέσεων, δηλαδή η συνεργασία μεταξύ των αγορών, διευκόλυνε στο να ξεπεραστούν δυσκολίες και προβλήματα του παρελθόντος και βοήθησε στο να εμπεδωθεί σταδιακά - όχι χωρίς εμπόδια - ένα καλύτερο κλίμα αλληλοσυννενόησης.

Η πολιτική αυτή έφερε θεαματικά αποτελέσματα στις διμερείς οικονομικές σχέσεις, όπου το 2013 και παρά τη σφοδρή οικονομική κρίση ο όγκος εμπορικών συναλλαγών ξεπέρασε τα 5 δις με θετικό ισοζύγιο για την Ελλάδα, κάτι που παραδέχθηκε και ο Τούρκος πρωθυπουργός Ταγίπ Ερντογάν στη διακυβερνητική συνάντηση με τον Έλληνα Πρωθυπουργό Αντώνη Σαμαρά στην Κωνσταντινούπολη.

Παράλληλα αυξήθηκαν οι τουρκικές επενδύσεις στην Ελλάδα και αυξήθηκε θεαματικά ο τουρισμός.

Όλα αυτά, όμως, ιδιαίτερα μετά την κορύφωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, την απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία και την επιδείνωση των Ευρωπαϊκών σχέσεων, δεν ήταν αρκετά για να αποτρέψουν προκλήσεις και εντάσεις που επιδίωξε η Τουρκία στο Αιγαίο ή την Κύπρο,

4.6.3. Εύξεινος Πόντος

Η επίσκεψη του Έλληνα Πρωθυπουργού κ. Κώστα Καραμανλή στη Μόσχα στο τέλος του 2004, σηματοδότησε ακόμα ένα σημαντικό στρατηγικό άνοιγμα της οικονομικής μας διπλωματίας στην αγορά του Εύξεινου Πόντου και της Κασπίας, που συνοδεύτηκε από διμερείς συναντήσεις με τις ηγεσίες όλων των χωρών του ΟΣΕΠ και βεβαίως και την εξάμηνη δυναμική ελληνική προεδρία στον Οργανισμό. Η Ελλάδα διοργάνωσε 7 Διυπουργικές συναντήσεις, μια Διακοινοβουλευτική Σύνοδο στην Αθήνα και ένα επιχειρηματικό φόρουμ στη Θεσσαλονίκη. Μέσα απ' την «Συμφωνία της Κομοτηνής» που επικύρωσε τις αποφάσεις των διυπουργικών, δρομολογήθηκαν συνεργασίες στους τομείς του εμπορίου, των μεταφορών, της ενέργειας, της χρηστής διακυβέρνησης, του τουρισμού και της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος. Η Ελληνική Προεδρία θεωρήθηκε η πιο δυναμική στην ιστορία του Οργανισμού μια που πέτυχε να φέρει πιο κοντά τις χώρες του Εύξεινου Πόντου με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παράλληλα η χώρα μας έβαλε τις βάσεις για την ενίσχυση των διμερών οικονομικών σχέσεων με αρκετές χώρες της περιοχής (Ρωσία, Γεωργία, Αρμενία, Ουκρανία, Αζερμπαϊτζάν).

Στο πλαίσιο αυτού του ανοίγματος πραγματοποιήθηκαν σειρά Μ.Δ.Ε. και επιχειρηματικές αποστολές με εξαιρετική επιτυχία στην Μολδαβία, τη Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και τη Ρωσία. Η πρώτη δε επιχειρηματική αποστολή, που διοργανώθηκε στην Ρωσία το 2005, με την συμμετοχή 170 σημαντικότεων ελληνικών επιχειρήσεων, θεωρήθηκε εξαιρετικά επιτυχής γιατί πέτυχε άμεσα συγκεκριμένα οικονομικά αποτελέσματα, που αφορούν τις ελληνικές εξαγωγές, την ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα στη ρωσική αγορά, την ενεργειακή συνεργασία και την δραστηριοποίηση του ελληνικού ναυτιλιακού παράγοντα στη Ρωσία. Αποτέλεσε την απαρχή σχέσεων, που συνεχίστηκαν και από τις επόμενες κυβερνήσεις με σημαντικά αποτελέσματα και στο χώρο του τουρισμού.

4.6.4. Βαλκάνια

Προνομιακός χώρος εξωστρέφειας της Ελληνικής Οικονομικής Διπλωματίας υπήρξε και για διαφορετικούς λόγους παραμένει και σήμερα, η Βαλκανική ενδοχώρα. Από το 2000 και μετά πάνω από 3.500 ελληνικές επιχειρήσεις υπό την ομπρέλα Ελληνικών Τραπεζών ανέπτυξαν θυγατρικές τους στα Βαλκάνια. Πάνω από 8 δις ευρώ επενδεδυμένο Ελληνικό κεφάλαιο το 2000 έως το 2009 παρήγαγε 200.000 θέσεις εργασίας, επιστρέφοντας όμως σημαντικά οικονομικά οφέλη στην Εθνική Οικονομία.

Την ίδια περίοδο 800 παραρτήματα Ελληνικών Τραπεζών ήλεγχαν το 14% της Βαλκανικής τραπεζικής αγοράς. Η Ελλάδα ήταν η πρώτη επενδυτική δύναμη στην ΠΓΔΜ, την Αλβανία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, δεύτερη στη Βουλγαρία και τρίτη στη Ρουμανία.

Θεαματική ήταν την περίοδο αυτή και η αύξηση των εξαγωγών στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Μετά την οικονομική κρίση το 2010 μπορεί να συρρικνώνεται η Ελληνική Τραπεζική παρουσία στη νοτιοανατολική Ευρώπη, ωστόσο τα έσοδα από τις δράσεις της προηγούμενης περιόδου βοηθούν τις ελληνικές τράπεζες να παραμείνουν όρθιες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σημασία της πώλησης της Finance Bank για την διασφάλιση της ρευστότητας της Εθνικής Τράπεζας.

Οι Ελληνικές επενδύσεις αυτή την περίοδο δεν επεκτείνονται, αλλά μετακινούνται προς τα Βαλκάνια, αξιοποιώντας κυρίως τους λιγότερους φόρους και το χαμηλό εργασιακό κόστος για να επιβιώσουν.

Το κέντρο βάρους της ωφέλειας, δυστυχώς λόγω της κρίσης, μετατοπίζεται πλέον από την Ελλάδα στη Βαλκανική ενδοχώρα, εκτινάσσοντας στο εσωτερικό την ανεργία την ίδια στιγμή που δημιουργούνται νέες θέσεις στο εξωτερικό. Ωστόσο ακόμα και αυτή η νέα πραγματικότητα μπορεί να αξιοποιηθεί από μία ευπροσάρμοστη και έξυπνη οικονομική διπλωματία με οξυμένα αντανακλαστικά π.χ. είναι ραγδαία αναπτυσσόμενο το ρεύμα οδικού τουρισμού από τα γειτονικά μας κράτη.

4.6.5. Μεγάλες αγορές

Σταθερό στόχο της οικονομικής διπλωματίας πριν αλλά και μετά την κρίση αποτελούν οι μεγάλες διεθνείς αγορές της Κίνας, της Ιαπωνίας, της Ινδίας των ΗΠΑ κ.α.

Όλες οι κυβερνήσεις επιδίωξαν να αναπτύξουν το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για να διευκολύνουν τον τουρισμό, τις εξαγωγές, τις άμεσες επενδύσεις, τις επιχειρηματικές συμπράξεις με τα κράτη αυτά. Πάντα βέβαια η Ελλάδα αξιοποιεί το σημαντικό πλεονέκτημα της ως κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όχι μόνο απευθυνόμενη στην εσωτερική Ευρωπαϊκή αγορά αλλά και προβάλλοντας ως η Διεθνής Πύλη προς αυτήν. Για να πετύχει αυτό το σημαντικό στόχο η Οικονομική Διπλωματία χρειάζεται την υποστήριξη της εσωτερικής Ελληνικής αγοράς και της δημόσιας διοίκησης. Ένα σταθερό φορολογικό και ένα απλό και ξεκάθαρο θεσμικό περιβάλλον, χωρίς διαφθορά και γραφειοκρατία, με κύρια χαρακτηριστικά την ταχύτητα εξυπηρέτησης και την αποτελεσματικότητα είναι ο απαραίτητος σύμμαχος μιας σύγχρονης διπλωματικής μηχανής που μπορεί ενισχύοντας την εξωστρέφεια να εκτινάξει την πραγματική οικονομία.

Υπάρχουν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα, που το αποδεικνύουν, όπως η λιμενική πολιτική της χώρας (COSCO-Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Βόλος, Αλεξανδρούπολη).

4.6.6. Διπλωματία της ενέργειας

Η νέα διάσταση της εξωτερικής μας πολιτικής τα τελευταία χρόνια είναι η διπλωματία των αγωγών και της ενέργειας¹⁵.

Διέπεται από τη διεθνώς παραδεκτή αρχή της ενεργειακής ασφαλείας, που βασίζεται στις "εναλλακτικές πηγές, εναλλακτικές μορφές και εναλλακτικούς δρόμους ενέργειας", δηλαδή όχι στις μονομερείς εξαρτήσεις.

Στοχεύει να τοποθετήσει γεωστρατηγικά την Ελλάδα στο διεθνή ενεργειακό χάρτη ως χώρα διέλευσης και παραγωγής ενέργειας επιδιώκοντας οικονομικά αλλά κυρίως γεωπολιτικά οφέλη.

Αυτή η στρατηγική προωθήθηκε emphatically από το 2004 και μετά με:

- Τον Ελληνοτουρκικό αγωγό φυσικού αερίου που ολοκληρώθηκε και μεταφέρει τούρκικο αέριο στην Ελλάδα.

- Τον πετρελαιοαγωγό Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης, που πάγωσε. Επιδίωκε την παράκαμψη των στενών στη μεταφορά Ρωσικού πετρελαίου.

¹⁵ Στυλιανίδης, Ε. (2005). Ενεργειακή διπλωματία ειρήνης και ανάπτυξης. *Περιοδικό: Ενέργεια και Ανάπτυξη, Τεύχος 1, Ιούνιος*.

- Το Νότιο Αγωγό φυσικού αερίου από τη Ρωσία, που ακυρώθηκε για γεωστρατηγικούς λόγους της Δύσης, ώστε να μην εξαρτηθεί μονομερώς η Ευρωπαϊκή αγορά από τη Ρωσία.
- Τον TAP, αγωγό φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν, στρατηγικής σημασίας για τα ευρωατλαντικά συμφέροντα, που υλοποιείται με ταχύτετους ρυθμούς.
- Τον IGB τοπικό Ελληνοβουλγαρικό αγωγό φυσικού αερίου στην Κομοτηνή.
- Τη δημιουργία LNG terminal - Σταθμού μεταφοράς και αεριοποίησης φυσικού αερίου σε πλωτή εξέδρα στην Αλεξανδρούπολη, όπου μπορεί να μεταφέρεται αέριο από τον Κόλπο ή άλλες περιοχές της Μεσογείου και του κόσμου διά της θαλάσσης.
- Την ολοκλήρωση Ηλεκτρικών δικτύων Ελλάδας- Βουλγαρίας και Τουρκίας.
- Την επέκταση των πηγών εναλλακτικής ενέργειας, που αναπτύσσονται στην περιοχή της Θράκης και όχι μόνο (αιολικά και ηλιακά πάρκα).
- Τη συνέχιση εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων πετρελαίου του Πρίνου και νέων κοιτασμάτων
- Την αξιοποίηση της Γεωθερμίας ή της πολιτικής Ενεργειακής Νησιωτικότητας, που θα συμβάλει στην ενεργειακή αυτονομία των νησιών του ανατολικού Αιγαίου¹⁶.
- Η διπλωματία των αγωγών και η εν γένει ενεργειακή διπλωματία σχετίζεται με την ασφάλεια και την άμυνα της χώρας, τη διεθνή της προστασία και φυσικά τη γεωπολιτική της υπεραξία όταν ασκείτε έξυπνα, με συνέχεια και με στρατηγική¹⁷.

4.7. Διεθνής Αναπτυξιακή Συνεργασία και Βοήθεια (Hellenic Aid) – Η διεθνής συμμαχία κατά της φτώχειας

Η παγκοσμιοποίηση κατέστησε τα σύνορα πορώδη και τα προβλήματα διεθνή. Δεν υπάρχουν πια θωρακισμένες πολιτείες, όπως στο παρελθόν. Η φτώχεια, ο αναλφαβητισμός, η έλλειψη πρόσβασης στο πόσιμο ύδωρ, οι ασθένειες, το HIV/AIDS, η ανελευθερία κάποιων καθεστώτων είναι τα γενεσιουργά αίτια της λαθρομετανάστευσης, της εμπορίας ανθρώπων, της τρομοκρατίας, που προσβάλλουν όλο και περισσότερο τα ανεπτυγμένα κράτη.

Η αστυνόμευση και η καταστολή δεν αρκούν για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Χρειάζεται θεραπεία στην πηγή του προβλήματος. Η διεθνής φτώχεια με τα μεγέθη που προσλαμβάνει αντιμετωπίζεται μόνο μέσα από μία διεθνή συμμαχία.

Από τα 6,1 δις του παγκόσμιου πληθυσμού, 2,8 δις, οι μισοί σχεδόν κάτοικοι, διαβιούν με λιγότερο από 2 δολάρια. ημερησίως.

Παρ' όλο που οι συνθήκες διαβίωσης της πλειονότητας των κατοίκων του πλανήτη βελτιώθηκαν, ο παγκόσμιος πλούτος αυξήθηκε, οι τεχνολογικές δυνατότητες πολλαπλασιάστηκαν, η κατανομή ωστόσο του πλούτου παραμένει άνιση. Το πλουσιότερο 5% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει εισόδημα 114 φορές μεγαλύτερο από το φτωχότερο 5%. Κάθε μέρα περισσότερο από 30.000 παιδιά πεθαίνουν από ασθένειες, που ήδη θεραπεύονται στο ανεπτυγμένο κόσμο, ενώ 840 εκατ. άνθρωποι υποσιτίζονται. Παρ' όλο που ο αριθμός αυτός μειώνεται, εν τούτοις θα χρειαστούν περισσότερο από 130 χρόνια με τους σημερινούς ρυθμούς για να εξαλειφθεί η πείνα. Η καταπολέμηση της φτώχειας, των ασθενειών, του αναλφαβητισμού, της πείνας, της έλλειψης πρόσβασης στο πόσιμο ύδωρ, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης, που αποτελούν τους «Στόχους της Χιλιετίας», θα πρέπει να επιτευχθούν σε έναν κόσμο, όπου ο πληθυσμός θα αυξηθεί κατά δύο δις περίπου μέσα στα επόμενα 25 χρόνια.

¹⁶ Παπαβασιλείου, Σ. & Στυλιανίδης, Ε. (2015) Ενεργειακή Νησιωτικότητα. *Foreign Affairs - The Hellenic Edition*: 8.6.2015.

¹⁷ Al – Obeid, A. & Βιδάκης, Ι. (2017). Η διεθνής ενεργειακή στρατηγική στη Μέση Ανατολή. Η μελλοντική σημασία για την Ελλάδα. *Foreign Affairs: The Hellenic Edition, τεύχος Απρίλιος - Μάιος*, σ. 108-123.

Η Ελλάδα μετά το 2000 εντάχθηκε στη διεθνή Συμμαχία κατά της φτώχειας. Μετεξελίχθηκε από δωρολήπτρια χώρα (σχέδιο Marshall) για πρώτη φορά στην ιστορία της σε δωρήτρια χώρα δαπανώντας το 0,23% του ΑΕΠ της το χρόνο ως βοήθεια σε αναπτυσσόμενες χώρες στο πλαίσιο του ΟΗΕ, πολυμερώς μέσω άλλων Διεθνών Οργανισμών, διμερώς ή μέσω ΜΚΟ, όπως προβλέπεται.

Οι πρωτοβουλίες της, που συντονίστηκαν από την Hellenic Aid του ΥΠΕΞ, την ανέδειξαν σε Παγκόσμια Δύναμη Ανθρωπιάς. Ενίσχυσαν τις διεθνείς της σχέσεις και συνέβαλαν στην πανηγυρική εκλογή της ως Μη Μονίμου Μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Αξιοποιήθηκε η ελληνική τεχνογνωσία στον τομέα της Εκπαίδευσης, της Έρευνας, της Τεχνολογίας και της Καινοτομίας, καθώς και του εκσυγχρονισμού των θεσμών.

Χρηματοδοτήθηκαν προγράμματα κρατικών Οργανισμών και Υπουργείων, Διεθνών Οργανισμών και ΜΚΟ προς τις αναπτυσσόμενες χώρες με αποτέλεσμα να ισχυροποιηθούν οι σχέσεις μας και να δημιουργηθεί εκ νέου ένα ισχυρό, παγκόσμιο φιλελληνικό ρεύμα.

Δυστυχώς όμως, λόγω της κρίσης, που ακολούθησε, αλλά και της ιδεοληψίας, που διακατέχει ένα μέρος της πολιτικής και υπηρεσιακής ηγεσίας, απονευρώθηκε η Hellenic Aid και πάγωσε οριστικά η δράση της Ελλάδας.

Δυστυχώς δεν έγινε κατανοητό ότι, εάν η πολιτική διπλωματία αναπτύσσει τις σχέσεις μεταξύ κρατών-κυβερνήσεων και η Οικονομική διπλωματία αναπτύσσει τις σχέσεις μεταξύ των αγορών, είναι βέβαιο ότι η Αναπτυξιακή Συνεργασία αναπτύσσει τις σχέσεις μεταξύ των Κοινωνιών, δηλαδή των Πολιτών και των Ανθρώπων.

Αυτή η παράλληλη γέφυρα, πολλές φορές βοηθά ουσιαστικότερα στην αντιμετώπιση προβλημάτων, στη διευθέτηση κρίσεων και εντέλει στη συνάντηση πολιτισμών.

Συχνά η Κοινωνία των Πολιτών αποδεικνύεται πιο ευέλικτη και πιο αποτελεσματική. Δημιουργεί σταθερότητα. Διευκολύνει την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας. Δρομολογεί τη βιώσιμη ανάπτυξη και συμβάλλει στην επίτευξη της ειρήνης και της συνεργασίας.

Για τους λόγους αυτούς, η Ελληνική Εξωτερική πολιτική για ένα μεγάλο διάστημα πριν την κρίση απέδωσε μεγάλη σημασία στην πολιτική Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

Η Hellenic AID είτε με προγράμματα έκτακτης ανθρωπιστικής – επισιτιστικής βοήθειας είτε με αναπτυξιακά προγράμματα αναδιοργανωμένη, επεδίωξε να δώσει δυναμικό παρόν εκεί όπου οι τοπικές κοινωνίες το είχαν ανάγκη.

Δραστηριοποιήθηκε σε 46 κράτη, υλοποιώντας μαζί με εξειδικευμένες Μ.Κ.Ο. προγράμματα, που αφορούν στο σύνολο σχεδόν των Στόχων της Χιλιετίας.

Χτίστηκαν σχολεία, νοσοκομεία, δίκτυα ύδρευσης και άρδευσης, σύγχρονες υποδομές, που συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Μεταφέρθηκε τεχνογνωσία, που αφορά στη βελτίωση των δημοκρατικών θεσμών. Εκπαιδεύτηκαν άνδρες, γυναίκες και παιδιά σε επαγγελματικές δεξιότητες.

Σε περιοχές, που επλήγησαν από έκτακτες φυσικές καταστροφές, η Hellenic Aid ήταν από τις πρώτες ώρες στο πεδίο για να συμβάλλει στη διάσωση, την περίθαλψη ή και την ανασυγκρότηση κατά τη δεύτερη φάση.

Στην Υποσαχάρια Αφρική στάλθηκε συστηματικά επισιτιστική βοήθεια και δημιουργήθηκαν έργα υποδομής στον τομέα της παιδείας και της υγείας. Στα Βαλκάνια, στο Ιράκ και το Αφγανιστάν η Ελλάδα συνέβαλε στην ανασυγκρότηση. Ήταν στο Μπαγκλαντές μετά τις πλημμύρες, στο Ιράν και στο Πακιστάν αμέσως μετά τους σεισμούς, στη Λατινική Αμερική μετά το τυφώνα Ιβάν, στο Μπεσλάν μετά το τρομοκρατικό χτύπημα, στο Μαρόκο μετά τις φωτιές και στη Νοτιοανατολική Ασία μετά το τσουνάμι.

Στον τομέα της επικοινωνίας, το Υπουργείο Εξωτερικών ξεκίνησε εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για τους Στόχους της Χιλιετίας του ΟΗΕ και γενικά για τη διεθνή ανάδειξη της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας μας.

5. Η αναγκαιότητα "Εθνικού Νου" και η γεωστρατηγική Υπεραξία της Ελλάδας

Η ιστορία αποδεικνύει ότι στην εξωτερική πολιτική δεν υπάρχουν εχθροί και φίλοι, άλλα συμφέροντα, που είτε συνασπίζονται, είτε συγκρούονται. Για να βελτιώσει η Ελλάδα τη θέση της επομένως, οφείλει να αξιοποιεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα (φυσικά ή επίκτητα), να διαμορφώνει μία ξεκάθαρη στρατηγική, που θα την υπηρετεί με συνέπεια και συνέχεια και να ασκεί μία εξωτερική πολιτική όχι για λόγους εσωτερικής κατανάλωσης, δηλαδή όχι με αναφορά μόνο στους σημερινούς Έλληνες πολίτες – ψηφοφόρους, αλλά στο σύνολο του Ελληνικού Έθνους, δηλαδή στους νεκρούς και τους αγέννητους Έλληνες, καθώς και στον Οικουμενικό Ελληνισμό.

Μία τέτοια Εθνική πολιτική, που θα υπερβαίνει προσωπικά πάθη και μικροκομματικές αντιπαραθέσεις, πρέπει αφενός μεν να βασίζεται στην ισχυρή βάση της Ελληνικής Παιδείας και του Πολιτισμού αξιοποιώντας και τη σύγχρονη τεχνογνωσία, αφετέρου δε να έχει πρωτίστως ως βάση την Εθνική Συνεννόηση στα μεγάλα ζητήματα και στον Στρατηγικό προσανατολισμό της χώρας και να υπηρετείται απ' όλους ανεξαρτήτως του κόμματος, που θα κυβερνά.

Για το λόγο αυτό στις απρόβλεπτες εποχές που ζούμε είναι αναγκαιότητα η ύπαρξη "Εθνικού Νου", ενός κεντρικού δηλαδή οργάνου, όπου θα διαμορφώνεται Εθνική Στρατηγική λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα δεδομένα (γνώση, πληροφορίες, διεθνείς κανόνες, ισορροπία δυνάμεων, συμμαχίες κλπ.).

Είναι βέβαιον ότι, αν η Ελλάδα αξιοποιήσει τη γεωπολιτική της θέση (Βαλκάνια, Εύξεινος Πόντος, Μεσόγειος), τη γεωστρατηγική της σημασία (π.χ. Αμερικανική Βάση της Σούδας), τη γεωγραφική της υπεραξία (ενεργειακός και εμπορικός διάδρομος), την πολιτική της θωράκιση (μέλος Ευρωπαϊκής Ένωσης, NATO κλπ.), την πολιτιστική της διεισδυτικότητα (Ορθόδοξα Πατριαρχία, Ελληνικός πολιτισμός και παιδεία, Ελληνική γλώσσα), το Δίκτυο του Οικουμενικού Ελληνισμού, το νέο ρεύμα του σύγχρονου Φιλελληνισμού κ.α. μπορεί να επιτύχει στόχους υπέρτερους του κρατικού της μεγέθους επιδεικνύοντας όχι μόνο ανθεκτικότητα και διάρκεια ως Έθνος, αλλά αποτελεσματικότητα και ισχύ ως σύγχρονο Κράτος.

Όσο περίπλοκες και αν καθίστανται οι διεθνείς σχέσεις, όσο και αν δυσκολεύει το διεθνές περιβάλλον, πολλά για την επιτυχία μας συνεχίζουν να εξαρτώνται από εμάς τους ίδιους.

Βιβλιογραφία

- Al – Obeid, A. & Βιδάκης, Ι. (2017). Η διεθνής ενεργειακή στρατηγική στη Μέση Ανατολή. Η μελλοντική σημασία για την Ελλάδα. *Foreign Affairs: The Hellenic Edition*, τεύχος Απρίλιος - Μάιος, σ. 108-123
- Jackson R. & Sorensen G. (2006). *Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*. εκδόσεις Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 1, Gutenberg, Αθήνα.
- Stylianidis, E. The future of Europe and the projects of Southeastern Europe. Στο Arvanitopoulos, C., Bitsiou, K. & Lamers B. (eds) *EU Integration and the Future of Southeastern Europe*, Constantinos Karamanlis Institut for Democracy- Konrad Adenauer Foundation, Εκδόσεις I. SIDERIS
- The economist (2012). *Ο κόσμος το 2050. Μεγάλες αλλαγές. Μεγάλες προκλήσεις*. εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.
- Κουλουμπής, Θ. (1995). *Διεθνείς Σχέσεις: Ισχύς και Δικαιοσύνη*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μαλλιός, Α. (2016). *Οράματα και Χίμαιρες. Διαδρομές ενός Διπλωμάτη*. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα
- Μαρκεζίνης, Β. (2009). *Επικοινωνιακή Διπλωματία και Διπλωματία Βάθους*. Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
- Μπρεδήμας Α. & Κυριακόπουλος Γ. (2016). *Δίκαιο Διεθνών Οργανισμών*. Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

- Νάσκου – Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ. & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2015). *Διεθνείς Οργανισμοί*. Εκδόσεις Σάκκουλα
- Ευδάκης, Ν., Βενιζέλος, Ε. & Μούτσουλου, Β (2016). Που βαδίζεις το Υπουργείο Εξωτερικών. Οι επιλογές για ΕΕ, Τουρκία, Βαλκάνια, Ρωσία. *Περιοδικό Foreign Affairs The Hellenic Edition*, Αύγουστος-Σεπτέμβρης
- Παπαβασιλείου, Σ. & Στυλιανίδης, Ε. (2015) Ενεργειακή Νησιωτικότητα. *Περιοδικό Foreign Affairs The Hellenic Edition*, Ιούνιος.
- Σβολόπουλος, Κ. (2008). *Διεθνείς Σχέσεις*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Σκλιάς, Π. (2011). *Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Στυλιανίδης, Ε. (2004α). Η Ελληνική Προεδρία στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Εύξεινου Πόντου, ΟΣΕΠ. *Περιοδικό: Φιλελεύθερη Έμφαση*, τεύχος 21, Αθήνα.
- Στυλιανίδης Ε. (2004β). Οικονομική διπλωματία - Αναπτυξιακή Συνεργασία, δύο νέες διαστάσεις αναβάθμισης της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. *Περιοδικό Διπλωματία*, τεύχος 11, Ιούνιος.
- Στυλιανίδης, Ε. (2005). Ενεργειακή διπλωματία ειρήνης και ανάπτυξης. *Περιοδικό: Ενέργεια και Ανάπτυξη*, Τεύχος 1, Ιούνιος.
- Στυλιανίδης, Ε. (2006). *Τα νέα πεδία της Ελληνικής οικονομικής διπλωματίας. Παρεμβάσεις για την Ελλάδα της εξωστρέφειας*. Ειδική ετήσια έκδοση: Forum Αγορά Ιδεών
- Στυλιανίδης, Ε. (2011α). ΑΟΖ: Η γαλάζια γραμμή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. *Φιλελεύθερη Έμφαση*, Τεύχος 47, σ. 6-14.
- Στυλιανίδης, Ε. (2011β). *Όλα είναι θέμα παιδείας. Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικής Νομοθεσίας. Έργο 2007-2009*. Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.
- Στυλιανίδης Ε. (2016). *Θράκη: Το επόμενο βήμα....*. Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα.
- Συρίγος, Α. (2005). *Σχέδιο Ανάν, οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα
- Συρίγος, Α. (2015). *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*. εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
- Χουλιάρας, Α. (2004). *Γεωγραφικοί μύθοι της διεθνούς πολιτικής*. Εκδόσεις Ροές.